

Голові разової спеціалізованої вченої
ради Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана
Петра Сагайдачного, завідувачу
кафедри гуманітарних наук Інституту
морально-психологічного
забезпечення, доктору наук з
державного управління,
проф. Анатолію КАЛЯЄВУ

ВІДГУК

**на дисертаційну роботу Мироновича Антона Вікторовича
«Зв'язки з громадськістю у системі стратегічних комунікацій збройних
сил: досвід країн-членів НАТО (1991 – 2018 рр.)»,
яка подана на здобуття наукового ступеня за спеціальністю 032 історія та
археологія галузі знань 03 Гуманітарні науки**

Актуальність теми дослідження. Період з 1991 по 2018 рік став ключовим для розвитку стратегічних комунікацій у збройних силах країн-членів НАТО. Після завершення Холодної війни та розпаду Радянського Союзу, світ вступив у нову еру безпеки, де військові операції супроводжувалися не лише класичними бойовими діями, але й активними комунікаційними кампаніями для збереження підтримки громадськості та зміцнення довіри до збройних сил. Стратегічні комунікації стали важливим інструментом досягнення не лише військових, а й політичних цілей, а зв'язки з громадськістю (PR) відіграли у цьому процесі вирішальну роль. Якщо розглядати історичний контекст досвіду країн-членів НАТО у сфері зв'язків з громадськістю у системі стратегічних комунікацій, то зазначимо, що після завершення Холодної війни НАТО стикнулося з новими викликами. Основними серед них стали необхідність адаптації до постійно змінюваних загроз і пошук

нових способів забезпечення стабільності на глобальному рівні. У 1990-ті роки Північноатлантичний альянс почав активно розширюватися, залучаючи нових членів із Центральної та Східної Європи. Це спричинило значне розширення інформаційного простору, і зв'язки з громадськістю стали критично важливими для комунікації із громадськістю в нових країнах-членах. Інформаційне середовище стало складнішим, і стратегічні комунікації стали ключовим інструментом у забезпеченні національної та міжнародної підтримки військових дій.

Актуальність теми, що обрав для дослідження Миронович А.В. пов'язана з тим, що зв'язки з громадськістю під час кризових ситуацій стали однією з найбільш відповідальних сфер для військових структур НАТО. Завдяки ефективним комунікаціям громадськість отримує регулярну інформацію про хід операцій, що знижувало напруження та підтримувало довіру до Альянсу. Важливою особливістю цих кампаній є прозорість і доступність інформації. В умовах конфліктів або криз комунікаційні стратегії країн НАТО спрямовані на уникнення паніки та маніпуляцій. Відкритість та постійний інформаційний потік дозволяли збройним силам запобігати поширенню фейкових новин і уникати потенційних репутаційних втрат. Зважаючи на ці аспекти, вважає тему дослідження цікавою, перспективною для актуальною для дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Серед сукупності досліджень, присвячених аналізу зв'язків з громадськістю, стратегічних комунікацій, дослідження Мироновича А.В. спонукає до переосмислення базових підходів, спрямованих на історичні, військово-стратегічні та зовнішньополітичні параметри зв'язків з громадськістю у системі стратегічних комунікацій збройних сил країн-членів НАТО.

Основна мета дослідження визначена автором – здійснити комплексний аналіз та узагальнити досвід реалізації зв'язків з громадськістю у системі стратегічних комунікацій збройних сил країн-членів НАТО, а також ЗС України з 1991 по 2018 роки, визначення можливостей адаптації цього досвіду для

вдосконалення системи зв'язків з громадськістю Збройних Сил України. Поставлені Мироновичем А.В. завдання скеровані на виявлення концептуальних засад дослідження стану наукової розробки зв'язків з громадськістю у загальній системі стратегічних комунікацій; формування понятійного апарату та уніфікації термінології; аналіз історичних передумов виникнення та процесу становлення зв'язків з громадськістю в арміях країн-членів НАТО; дослідження нормативно-правової бази забезпечення реалізації зв'язків з громадськістю на прикладі однієї з армій країн-членів НАТО (США); характеристику практичної реалізації зв'язків з громадськістю у арміях країн-членів НАТО на сучасному етапі; аналіз процесу та результатів реалізації зв'язків з громадськістю в ЗС України в період від здобуття Україною Незалежності до завершення Антитерористичної операції на сході України; обґрунтування практичних рекомендацій щодо удосконалення системи зв'язків з громадськістю в ЗС України з урахуванням досвіду армій країн-членів НАТО.

Зміст дисертаційного дослідження та опубліковані наукові праці дають підстави стверджувати, що мета та завдання дослідження вирішені в повному обсязі та корелюються із науковими результатами і висновками. Об'єктом дослідження виступають стратегічні комунікації у збройних силах країн-членів НАТО, а предметом дослідження – реалізація зв'язків з громадськістю в системі стратегічних комунікацій в арміях країн Північноатлантичного альянсу в період з 1991 по 2018 рр.

Головний здобуток Мироновича Антона Вікторовича є те, що на підставі опрацювання широкої документально-джерельної бази вперше проведено комплексне дослідження, аналіз та узагальнення досвіду зв'язків з громадськістю у системі стратегічних комунікацій збройних сил країн-членів НАТО, що охоплює період з 1991 по 2018 рік.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що уперше комплексно досліджено практики реалізації зв'язків з громадськістю у збройних силах країн-членів НАТО та Збройних Сил України, з акцентом на їхній розвиток в умовах інформаційних та гібридних війн; проведено

порівняльний аналіз правових та організаційних аспектів зв'язків з громадськістю у збройних силах країн-членів НАТО та в Україні, що дозволило виявити спільні та відмінні риси в підходах до реалізації цієї галузі; розроблено авторську періодизацію еволюції зв'язків з громадськістю у військовій сфері, що враховує специфіку як країн НАТО, так і України.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані у дисертаційній роботі висновки та теоретичні положення можуть сприяти подальшому вивченню стратегічних комунікацій та зв'язків з громадськістю. Результати дослідження можуть знайти своє застосування у практичній діяльності МЗС України, державних установ та відомств, пов'язаних із вдосконалення системи стратегічних комунікацій Збройних Сил України, зокрема у сфері зв'язків з громадськістю. Запропоновані рекомендації можуть сприяти подальшому розвитку еволюції ЗГ у військовій сфері в загальній системі СК й ЗС України та Міністерства оборони України, зокрема нарощення необхідної нормативно-правової бази у розрізі створення нових керівних документів, методичних посібників. На основі матеріалів дисертації може бути оновлені навчальні курси з дисциплін: «Сучасні міжнародні відносини», «Зовнішня політика України», «Система міжнародної безпеки» для таких спеціальностей «Політологія», «Міжнародні відносини», «Державне управління», «Публічне управління», «Історія та археологія» та іншими, що пов'язані з дослідженнями стратегічних комунікацій та зв'язків з громадськістю.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень і скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 233 сторінки, із них основного тексту – 145 сторінок (7,5 авторських аркушів). Список використаних джерел налічує 290 найменування, додатків – 29. Оформлення дисертації відповідає вимогам до такого виду робіт. Структура дослідження логічно побудована та сприяє розкриттю теми зв'язків з громадськістю у системі стратегічних комунікацій збройних сил.

Аналіз тексту дисертаційної роботи свідчить про дотримання автором вимог академічної доброчесності. У роботі подано посилання на відповідні джерела при використанні ідей, розробок, тверджень і відомостей, а також надано достовірну інформацію про результати наукової роботи, використані методи дослідження і джерела інформації. Представлений рукопис дисертації у повній мірі відображають зміст роботи, відповідають спеціальності 032 історія та археологія.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується публікацією основних результатів у фахових виданнях, їх апробації на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях. Якість, обсяг та кількість публікацій здобувача відповідає вимогам, встановленим для здобуття ступеня доктора філософії. Основний зміст та результати проведеного дослідження викладено автором у 10 наукових статей (усі належать особисто автору), з них 3 публікації у наукових виданнях, включених до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України, а також тези виступів у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій та інші наукові публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. У цілому позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи Мироновича Антона Вікторовича, слід зазначити деякі дискусійні положення та зауваження:

1. У підрозділі 1.1. варто було би проаналізувати тематичні монографії, які вийшли в Україні. Так, у другій половині 2010-их років вийшли нові видання, що досліджують питання стратегічних комунікацій, зокрема й в Україні. Так, у 2018 р. вийшла друком колективна монографія «Стратегічне партнерство в міжнародних відносинах», 2019 р. – «Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах», 2020 р. – «Глобальні тренди міжнародних відносин», 2023 – «Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам». У цих дослідженнях розглянуті концептуальні та практичні аспекти стратегічних

комунікацій як інноваційного інструментарію зв'язків з громадськістю у міжнародних відносинах. Серед українських дослідників, варто було би звернути увагу на дослідження В. Бебика, С. Даниленка, В. Копійки, Є. Макаренка, І. і Г. Мінгазутдінових, М. Ожевана, Є. Тихомирової, О. Шевченко та ін.

2. Автор перелічує велику кількість нормативних та інших документів, що стосуються зв'язків з громадськістю та стратегічних комунікацій, надаючи їм кількісну характеристику. Вважаю, що необхідно було більше звернути увагу на якісний аналіз зазначених документів (наприклад, с.107 *«До основних документів також відносимо Збірник законодавчих, нормативно-правових та інших актів щодо зв'язків з громадськістю в Збройних Силах України, станом на момент його затвердження Головнокомандувачем ЗС України 2 грудня 2020 року, зібрано 74 документи, серед яких 29 законів, 3 кодекси, одна постанова Верховної Ради України, 12 указів Президента України, 9 постанов Кабінету Міністрів України, 10 наказів Міністерства оборони України, 3 – Головнокомандувача ЗС України, 2 – Генерального штабу ЗС України, 4 – інших міністерств та відомств, а також два доктринальні документи»*).

3. На с. 146. автор у підрозділі 3.3. «Пропозиції щодо вдосконалення реалізації зв'язків з громадськістю в Збройних Силах України з врахуванням досвіду країн НАТО» пунктом 6. пропонує *«Створення повноцінної системи підготовки фахівців ЗГ на всіх рівнях, включно з підвищенням кваліфікації з питань комунікації для різних категорій військовослужбовців та ЗС України»*. На мою думку, варто було би до цього пункту запропонувати також у вигляді підвищення рівня знань працівників структур, що займаються комунікацією в ЗСУ, курси пов'язані з медіаграмотністю та інформаційною гігієною. Високий рівень медіаграмотності є ключовим фактором, що дозволяє громадянам приймати обґрунтовані рішення в епоху цифрових технологій. Медіаграмотність – це насамперед розвиток здатностей людини сприймати, створювати, аналізувати, оцінювати медіатексти, розуміти соціокультурний і політичний контексти функціонування медіа та

чинити спротив маніпуляціям, пропаганді, фейковим новинам, роботі «фабрик тролів» тощо. Одним із основних інструментів підвищення медіаграмотності є критичне мислення. Громадяни повинні оцінювати інформацію, яку вони отримують із різних джерел. Інформаційна гігієна займається запобіганням негативних наслідків від користування інформаційними технологіями, зокрема, захистом від шкідливих впливів інформаційного середовища на здоров'я людини, психологічної благополучності, забезпеченням конфіденційності та безпеки особистих даних в інтернеті, збереженням інформаційної етики тощо. Інформаційна гігієна стосується практик і поведінки, які люди використовують для управління та перевірки інформації, з якою вони стикаються в Інтернеті, включаючи оцінку достовірності та надійності джерел, запобігання поширенню неправдивої інформації та дезінформації, а також захист їхнього приватного життя та безпеки.

4. У наукових роботах дисертаційного рівня не бажано використовувати посібники, підручники, конспекти лекцій, енциклопедії (наприклад, с.42 *«Окрема енциклопедична інформація отримана з електронної енциклопедії «Britannica» (www.britannica.com)»*; позиції 129-134, 178, 232; позиції в списку джерел 43, 52). При аналізі використаних джерел варто відзначити, що позитивом є використання 80% іншомовної літератури. Разом з тим потребує пояснення написання «кремль», «російська федерація» з малої літери (наприклад, С.83). Радилася би робити таку позначку *«З 24 лютого 2022 року написання слів «російська федерація», «росія» й ін. з малої літери є поширеним в Україні, щоб підкреслити зневагу до агресора та окупанта»*.

5. Деякі Додатки є досить цінними для дослідження, тому їх варто було би подати як власні висновки та аналіз в тексті дисертації. Наприклад, Додаток Л – авторська порівняльна таблиця відповідностей та відмінностей функцій зв'язків з громадськістю в НАТО та у ЗС України.

6. Пропоную також результати підрозділу 3.3. подати у Міністерство культури та стратегічних комунікацій України (МКСК), оскільки пропозиції автора можуть бути використанні також і у невійськовій сфері.

Загальний висновок. З огляду на викладене, дисертація Мironовича Антона Вікторовича «Зв'язки з громадськістю у системі стратегічних комунікацій збройних сил: досвід країн-членів НАТО (1991 – 2018 рр.)» за науковою новизною, обґрунтованістю, теоретичною та практичною значущістю отриманих результатів відповідає кваліфікаційним вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), та вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 та № 502 від 19.05.2023), а також відповідає спеціальності 032 історія та археологія. Мironович Антон Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 історія та археологія.

Опонент

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних
комунікацій та політичного аналізу,
декан факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Антоніна ШУЛЯК